

Minskning av lantbrukets utsläpp av näringsämnen

Lantbrukets andel av den belastning av näringsämnen som människan åsamkar vattendragen är i Finland ca hälften. Den belastning som lantbruket orsakar har inte förändrats under de senaste decennierna. Den totala volymen för kväve och fosfor ligger på samma nivå som på 1980-talet. Den belastning som lantbruket åstadkommer yttrar sig som försämrad vattenkvalitet i synnerhet i jordbruksregionernas grunda sjöar samt i Skärgårdshavet. Enligt statsrådets principbeslut eftersträvas i lantbruket en minskning av utsläppen av näringsämnen med 30 procent fram till år 2015.

Under den tid Finland har varit medlem av EU har man satsat avsevärt på att minska utsläppen av näringsämnen från lantbruket. Årligen har 15 procent av lantbruksstödet, ca 300 miljoner euro, använts för systemet med miljöstöd till lantbruket. Den viktigaste målsättningen för stödet är att minska utsläppen av näringsämnen.

Vid revisionen utreddes, om det är möjligt att med utnyttjande av rörelseutrymmet i den nationella lantbrukspolitiken uppnå klart mindre utsläpp än för närvarande, och om det finns några sätt på vilka målsättningen i statsrådets principbeslut kunde uppnås.

Vid revisionen observerades, att trots målsättningar och åtgärder har utsläppen av näringsämnen från lantbruket inte minskat. Dessutom har den strukturella utvecklingen i lantbruket varit sådan, att riskerna för att utsläppen skall öka har blivit större. Husdjursnäringen koncentreras till vissa områden såsom Egentliga Finland, Österbotten och Norra Savolax, vilket ökar mängden djurspillning i förhållande till den åkerareal som står till förfogande. Samtidigt minskar i södra Finland gräsarealen medan spannmålsodlingen för sin del ökar. Detta innebär ett mindre växttäckande på åkarna under vintrarna vilket leder till större avrinning av näringsämnen.

Revisionen ger vid handen att målsättningen att minska utsläppen av näringsämnen står i konflikt med lantbrukspolitikens övriga målsättningar. I praktiken har produktions- och inkomstmålen fått större vikt än miljömålsättningarna.

Vid revisionen observerades, att också systemet med miljöstöd i praktiken är en del av inkomststödet till lantbruket. Enligt EU:s regelverk får miljöstödet endast vara en ersättning för extrakostnader och inkomstbortfall som orsakas av skyddet av miljön. På grund av inkomstpolitiska faktorer har kostnadskriterierna i miljöstödet villkor varit så generösa, att i praktiken alla odlare har tagit del i systemet. Till följd av de frikostiga

stöd villkoren har i belastningen av vattendragen inte noterats någon ändring, trots att systemet har varit i bruk redan i 13 år och för det har använts flera miljarder euro.

Trots att villkoren för miljöstöd har varit lindriga för odlarna och ineffektiva med tanke på miljön, är det arbetsdrygt att övervaka dem. Övervakningen av villkoren för miljöstöd orsakar över hälften av kostnaderna för övervakning av lantbruksstödet, trots att stödet utgör endast 15 procent av hela lantbruksstödet.

På basis av revisionen kommer man med nuvarande åtgärder inte att uppnå det i statsrådets principbeslut uppställda målet att minska utsläppen av näringsämnen från lantbruket med 30 procent fram till år 2015. Vid revisionen observerades emellertid, att det med ett annat slags inriktning av ett stöd på nuvarande nivå vore möjligt att klart minska på utsläppen från lantbruket. Åtgärderna och stödet borde inriktas på de med tanke på utsläppen mest bekymmersamma åkrarna, som sluttar brant mot vattendragen. De borde tas bort ur aktiv odling. Dessutom borde gödningen fortsättningsvis minskas. Det inkomstbortfall som uppkommer vore det möjligt att kompensera med de resurser som i dag används för miljöstödet. Stödet skulle emellertid inte vara lika stort för alla åkrar, så som i det nuvarande systemet.

En märkbar minskning av utsläppen av näringsämnen skulle enligt revisionen inte förhindra att målsättningarna för självförsörjning i produktionen uppnås. För närvarande producerar Finland med hjälp av lantbruksstödet avsevärda mängder fodersäd för export. Exporten av fodersäd till utlandet har skett huvudsakligen med hjälp av exportstöd som har betalats av EU, varför den nationalekonomiska nyttan av produktionen är minst sagt tvivelaktig. Överproduktionen av fodersäd är särskilt olönsam, när man beaktar de olägenheter för miljön, dvs. utsläpp av näringsämnen i vattendragen, som den orsakar. Minskningen av åkerarealen och gödningen borde därför lägga an på att minska överproduktionen av fodersäd.